

المپیاد ریاضی، بستر بالندگی نسل نو

دکتر یحیی قابش
دانشگاه صنعتی شریف

المپیاد ریاضی که میدان کارزار اندیشه‌ها و استعدادهای جوان کشورهای مختلف است در سال ۱۹۵۸ در کشور رومانی بنیاد نهاده شد. در این المپیاد نخست به‌طور عمده کشورهای اروپای شرقی شرکت می‌جستند ولی اکنون پس از گذشت چند دهه بیش از ۷۰ کشور در آن شرکت می‌کنند.

مهمترین هدفهای المپیاد ریاضی را به قرار زیر برشمرده‌اند:

- گسترش دانش ریاضیات در مناطق مختلف جهان.
- گسترش علاقه‌مندی به ریاضیات در بین جوانان.
- ارتقاء تواناییهای دانش‌آموزان در حل مسئله به وسیله رقابت سالم.
- تبادل تجربه و دانش بین جوانانی با علاقه‌مندیهای مشترک.
- برقراری ارتباط و ایجاد دوستی بین جوانان.

در کشور ما نیز از سال ۱۳۶۲ برگزاری «مسابقه ریاضی» بین دانش‌آموزان سال آخر دبیرستان آغاز شد و پس از چندی تیم منتخب کشورمان راهی المپیاد بین‌المللی ریاضی شد. در زیر نگاهی تاریخی می‌افکنیم بر آنچه که گذشته است.

اولین مسابقه ریاضی کشور، در سال تحصیلی ۶۳-۶۲ در دو مرحله، انجام شد. مرحله اول در بهمن ۶۲ بطور مستقل در مراکز استانها بین دانش‌آموزان سال چهارم ریاضی - فیزیک برگزار گردید و ۱۰۰ نفر از

منتخبین استانها در مسابقه نهایی که در فروردین ماه ۶۲، همزمان با پانزدهمین کنفرانس ریاضی کشور در شیراز برگزار شد، شرکت کردند و از میان آنها نفرات اول تا دهم، به عنوان برندگان این مسابقه شناخته شدند. دومین مسابقه نیز به همین ترتیب در دو مرحله، مرحله اول در سال ۶۳ به طور مستقل در مراکز استانها و مسابقه نهایی بین هشتاد نفر از برگزیدگان استانها در شهریور ۶۴ همزمان با شانزدهمین کنفرانس ریاضی کشور در دانشگاه تربیت معلم تهران برگزار شد. در این مسابقه نیز ۱۰ نفر به عنوان نفرات برتر، معرفی شدند. از سال بعد، مرحله اول مسابقه، بطور هماهنگ در مراکز استانها برگزار شد و بدین ترتیب سومین و چهارمین مسابقه ریاضی کشور نیز برگزار شدند. در سال ۱۳۶۵، کارشناسان گروه ریاضی، با شرکت در سی و هشتمین کنفرانس بین المللی آموزش ریاضی، مقدمات شرکت دانش آموزان ممتاز ایرانی را در بیست و هشتمین مسابقه بین المللی ریاضی که در کشور کوبا برگزار می شد، فراهم آوردند. به دنبال آن از ایران برای شرکت در بیست و هشتمین المپیاد ریاضی دعوت به عمل آمد و ۶ نفر نخست از ۱۰ نفر پذیرفته شده در چهارمین مسابقه ریاضی کشور، پس از گذراندن یک دوره آمادگی یک هفته ای، در تابستان ۶۶ به سرپرستی آقای دکتر محمدعلی نجفی و آقای میرزا جلیلی به کوبا اعزام شدند.

در پنجمین دوره از مسابقات ریاضی کشور، انجمن ریاضی ایران اقدام به تشکیل «کمیته مسابقات ریاضی ایران»، متشکل از اساتید دانشگاه و کارشناسان دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی آموزش و پرورش و دبیران کارآموده ریاضی کرد که مسئولیت برنامه ریزی، طراحی سؤال و برگزاری مسابقات و تشکیل اردوهای آمادگی دانش آموزان را به عهده داشت. این کمیته تصمیم گرفت دانش آموزان سال سوم ریاضی - فیزیک نیز در این مسابقه شرکت کنند. همچنین در این دوره، سؤالات مرحله اول به طور هماهنگ در دو جلسه، یکی صبح و دیگری بعد از ظهر، در مراکز استانها برای دانش آموزان سالهای سوم و چهارم ریاضی - فیزیک مطرح شد و در مرحله نهایی، ۶ نفر نخست به عنوان نفرات برگزیده برای شرکت در المپیاد بین المللی انتخاب شدند که این ۶ نفر از شرکت در کنکور دانشگاهها نیز معاف گردیدند و می توانستند در یکی از رشته های گروه ریاضی - فیزیک به دلخواه خود به تحصیل ادامه دهند. باید یادآوری کنیم که در آن سال، یکی از اعضای تیم اعزامی ایران، از سال سوم دبیرستان بود.

مسابقه ششم نیز به همین روش انجام شد. هفتمین مسابقه در سال تحصیلی ۶۹ - ۶۸ برگزار شد و از این دوره به بعد، برای اینکه فرصت بیشتری برای آماده سازی تیم ایران جهت شرکت در المپیاد جهانی باشد، مرحله نخست مسابقات در آذرماه و مرحله دوم در بهمن ماه برگزار شدند و از نهمین دوره که در سال تحصیلی ۷۱ - ۷۰ برگزار گردید، تعداد پذیرفته شدگان مرحله دوم، ۹ نفر بوده که این ۹ نفر، از شرکت در کنکور، معاف می شدند ولی بعد از گذراندن کلاسهای آمادگی جهت اعزام به خارج از کشور، تنها ۶ نفر از آنها برای شرکت در المپیاد جهانی انتخاب می شدند.

همزمان با یازدهمین دوره مسابقه داخلی که در سال ۷۳ - ۷۲ انجام شد، در مرحله اول (یعنی آذرماه ۷۲) برای نخستین بار، یک المپیاد مقدماتی بین دانش آموزان سال دوم ریاضی - فیزیک سراسر کشور برگزار

شد و ۱۳ نفر از نفرات برتر آنها اجازه شرکت در مرحله دوم (همراه دانش آموزان سالهای سوم و چهارم) را یافتند. نفر اول آنها همراه با ۹ نفر برگزیده مسابقه ریاضی دانش آموزان سالهای سوم و چهارم، در اردوی آمادگی المپیاد ریاضی که از اول اسفند ۷۲ تا اوایل تیر ۷۳ برگزار شد، شرکت کرد. در این اردو، ۶ نفر برای شرکت در سی و پنجمین المپیاد بین المللی ریاضی در هنگ کنگ انتخاب شدند. ۲ نفر آنها که در هنگ کنگ بالاترین امتیاز (مدال طلا) کسب کرده بودند و ۳ نفر که در المپیاد هنگ کنگ شرکت نکرده بودند به همراه یک دانش آموز سال دوم دبیرستان که در اردو شرکت کرده بود، ۶ عضو تیم ایران در اولین المپیاد ریاضی کشورهای اکو (که شهریور ۱۳۷۳ در تهران برگزار شد) را تشکیل دادند که در این المپیاد با ۳ مدال طلا و ۳ مدال نقره به مقام نخست دست یافتند. لازم به ذکر است که در این دوره، برای نخستین بار، در تیم اعزامی ایران به خارج، دانش آموزان دختر نیز شرکت داشتند.

در جدول زیر، خلاصه نتایج شرکت دانش آموزان ایرانی در المپیادهای بین المللی ریاضی را می بینیم:

سال مسابقه	کشور میزبان	رتبه کشور ایران	امتیاز کشور ایران	جوایز
تابستان ۱۳۶۶	کوبا	۲۶	۷۰	۱ برنز
تابستان ۱۳۶۷	استرالیا	۲۰	۸۶	۱ نقره، ۲ برنز
تابستان ۱۳۶۸	آلمان غربی	۱۴	۱۴۷	۲ نقره، ۳ برنز، ۱ دیپلم افتخار
تابستان ۱۳۶۹	چین	۱۴	۱۲۲	۴ نقره
تابستان ۱۳۷۰	سوئد	۸ (مشترک با ویتنام)	۱۹۱	۲ طلا، ۱ نقره، ۲ برنز
تابستان ۱۳۷۱	مسکو	۱۴ (رتبه اول در هندسه)	۱۳۲	۳ نقره، ۲ برنز، ۱ دیپلم افتخار
تابستان ۱۳۷۲	ترکیه	۶ (رتبه اول در جبر)	۱۵۲	۲ طلا، ۳ نقره، ۱ برنز
تابستان ۱۳۷۳	هنگ کنگ	۸	۲۰۲	۲ طلا، ۲ نقره، ۲ برنز

توضیح: حداکثر امتیاز در المپیادهای بین المللی ریاضی، ۲۵۲ است و رتبه هایی که در بالا ذکر شده برحسب جمع کل امتیاز تیم محاسبه شده است.

دهه قبل بس دشوار می نمود که حدس زده شود که در المپیاد جهانی به چنین مقام و موقعیتی دست می یابیم، ولی آنچه واقع شده است نوبدبخش رشد و بالندگی نسل جدیدی از دانش پژوهان جوان در کشورمان است که نخبگان آنها در باشگاهی گرد هم آمده اند که خود مهمترین مکان تربیت نوسیدگان است. ما به این نسل نو سخت دل بسته ایم چه این نسل نو راهی را دنبال می کند که به شکوفایی ریاضیات در کشورمان منجر خواهد شد که دورانی طلایی خواهد بود.